

23. Там само, арк. 116-119 зв.

24. Там само, арк. 120-120 зв.

25. Там само, арк. 126-127 зв.

26. Там само, арк. 128.

27. Там само, арк. 144 зв.

28. Полодюк, М. Валентин Васильович Садовський – український громадський і політичний діяч / М.Полодюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.perspekt.org.ua>.

29. Слідча справа Садовського В. В., арк. 134.

30. Там само, арк. 151-151 зв.

31. Пісарцов, Д. Видатний діяч своєї епохи / Д. Пісарцов // Шепетівський вісник: міськрайонна громад.-політ. газета. – 2007. – 19 черв. – № 70. – С. 2.

32. Новини Міністерства юстиції України. Міністерство юстиції дослідить історію... / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua>.

33. Полодюк, В. Зазначена праця.

Резюме

В статтє анализується уголовне дело уроженца Хмельнитчины Валентина Васильевича Садовского (1886–1947 гг.) – украинского государственного, общественного деятеля, ученого-географа, жертвы сталинских репрессий.

Ключевые слова: Валентин Садовский, Центральная Рада, эмиграция, уголовное дело, тоталитаризм.

Одержано 5 квітня 2012 року

УДК 001:929-054.72 І.ГУБАРЖЕВСЬКИЙ(477.44)

Ю.В.Легун, О.М.Кравчук

Творчий спадок Ігоря Губаржевського

Висвітлюється наукова і релігійна діяльність І.Губаржевського в Україні та в еміграційний період, з'ясовано його творчий спадок як поета, публіциста, мовознавця, діяча української автокефальної церкви.

Ключові слова: І.Губаржевський, мовознавство, українська автокефальна церква, еміграція.

Науковий і релігійний діяч Ігор Володимирович Губаржевський – один з багатьох українських емігрантів, творчість яких починає сьогодні вивчатися

на історичній батьківщині. Поки що життєвий шлях та діяльність цього визначного уродженця Поділля залишаються маловідомими в Україні. Пропонована читачеві стаття має на меті заповнити хоча б головні із зазначених прогалин.

І.Губаржевський народився 30.05.1905 р. (за старим стилем) в с.Дерешева, тоді Ново-Ушицького повіту Подільської губернії (сучасного Муровано-Куриловецького району Вінницької області) в родині православного священика о. Володимира. Виріс в с.Паланка Гайсинського повіту Поділля (нині – Заозерне Тульчинського району), де його батько був парафіяльним священиком. У 1914–1919 рр. навчався в Тульчинській духовній семінарії. Наприкінці українських визвольних змагань 1917–1920 рр. І. Губаржевський перебував в повстанському загоні отамана Лиха, що діяв на Поділлі. Допоміг багатьом повстанцями непомітно перейти через кордон до Румунії у грудні 1920 р. Сам залишився в Україні, не зважаючи на небезпеку¹.

У 1922–1927 рр. вчився в Київському археологічному інституті на етнологічному відділенні. 1930 р. склав екстерном іспити за профілем історико-філологічного відділу Інституту Професійної Освіти (колишній Університет імені Св. Володимира). 1925–1930 рр. – працював лектором на Київських державних курсах українознавства, 1930–1932 рр. – науково-технічним робітником науково-дослідного Інституту мовознавства Академії наук УСРР, а в 1932–1941 рр. – його науковим співробітником (очолював секцію діалектології). Також викладав українську мову і літературу в Київській повній середній залізничній школі, у 1936–1941 рр. – доцент Київського Педагогічного інституту імені М. Горького (керівник кафедри мовознавства, керівник мовознавчого відділу аспірантури). 1939 р. захистив у Харківському університеті дисертацію кандидата філологічних наук на тему “Т. Шевченко і сучасна українська літературна мова”. Автор 30 наукових праць², зокрема, був співукладачем “Російсько-українського словника” (К., 1937.)³.

Важливим і зрештою визначальним покликанням І. Губаржевського, яке сформувалося під впливом родинного оточення, стала його віра і релігійна служба. З 1922 р. з дозволу місцевого духівництва він уже виголошував проповіді в церквах місцевості навколо с. Паланки, з того ж року – став парафіянином Київсько-Софіївського собору, де слухав проповіді митрополита УАПЦ В. Липківського.

1941 року разом з родиною через хворобу дітей залишився в окупованому Києві. Зазнавши невдачі у спробі відновити роботу Інституту мовознавства, вчений-лінгвіст вирішив присвятити себе церковній справі. 29 грудня 1941 р. рукоположений в сан священика УАПЦ, призначений настоятелем Св. Троїцької Церкви м. Чоповичі і благочинним Чоповицької округи, згодом – благочинним Коростенської та Овруцької округ. 24 січня 1943 р. став протоієреєм. З жовтня 1943 р. – на еміграції. Завершення війни зустрів у Тюрінгії біля Ерфурту, переїхав в англійську зону окупації Німеччини – до Ганноверу. 1945–1948 рр. – настоятель парафії українських військовополонених в таборі Гейденау⁴. При таборі існував літературний гурток, членом якого був і о. Губар-

жевський. Гурток видав на високому літературному рівні три номери журналу “В похід”⁵.

Весною 1948 р. виїхав до Великої Британії, очолював Генеральне Церковне Управління УАПЦ, організував видання часопису “Братський листок”. Був одним з засновників української емігрантської релігійної організації “Братство св. Архангела Михаїла”.

Згодом він приєднався до УАПЦ (соборноправної), був одним з ідеологів соборноправництва. 1960 р. емігрував до США, був заступником голови Малої і Великої рад УАПЦ (соборноправної), священником у церкві в Брукліні. Крім того, служив у парафіях УАПЦ в Нью-Йорку, Трентоні, Філадельфії. Був професором Інституту Східної і Центральної Європи Колумбійського університету (Нью-Йорк), викладав давню українську літературу, українську та російську мови, співпрацював з українським відділом радіо “Свобода”. У Нью-Йорку створив видавництво, де виходив журнал “Наша Батьківщина”.

Під кінець свого життя створив лекторій, на форумі якого читав лекції, зміст яких мав зміцнити національно-християнську свідомість українських емігрантів, відстоював необхідність утворення Української Церкви з Патріархом Київським і всієї України⁶. У праці “Слова віруючого” (1954 р.) він писав: *“Не зважаючи на незвичайну строкатість смаків, можливостей, інтересів народів держав позасоветської частини світу, ці держави перед лицем грізної небезпеки не бачать іншої можливості для усунення цієї небезпеки, крім об’єднання всіх сил.*

Насамперед, це повинні зробити помісні церкви, відродивши в церковній життєвій практиці заповіді Христа Спасителя про єдність Церкви по всьому світі, її християнську чистоту, її вільне і безстрашне ісповідування істини, її боротьбу проти всякої неправди, де б і як би вона не виявлялася і ким би вона не робилася і не підтримувалася б”.

Ігор Губаржевський також був активним учасником наукового життя еміграції. Так, він взяв участь у шануванні в Нью-Йорку у жовтні 1962 р. 35-річчя наукової праці визначного українського мовознавця, історика української мови, дійсного члена НТШ, професора П. К. Ковалева⁷. 12 червня 1963 р. протопресвітер брав участь у засіданні Комісії ВУАН “для дослідів над пореволюційною Україною і Советським Союзом”. На ній “доповідав про сучасну мовну політику на Україні М. Добрянський, головний редактор українського відділу радіостанції “Свобода” в Мюнхені”. І. Губаржевський критикував його доповідь як занадто оптимістичну⁸. У січні 1964 р. І. Губаржевський був обраний членом Російського і слов’янського американського інституту м. Нью-Йорка. 17-го травня 1964 р. він виступив на конференції мовознавчої секції ВУАН з доповіддю на тему: “Мовна політика в УССР протягом останнього десятиріччя і реагування на неї”⁹. 27 листопада 1965 р. І. Губаржевський на науковій конференції, яку влаштувала Мовознавча Комісія НТШ, виголосив доповідь на тему “Українська загальнотехнічна термінологія і боротьба навколо неї”¹⁰. 3 червня 1967 р. протопресвітер брав участь у урочистому відзна-

ченні в Нью Йорку 45-річчя відродження УАПЦ, 25-річчя єпископського служіння в ній архієпископа Григорія¹¹. Протопресвітер також був учасником третього з'їзду українських письменників в еміграції 18–19 травня 1968 р.¹²

Не забував Ігор Губаржевський про свою малу батьківщину. 7 грудня 1968 р. він виступив з доповіддю “Національні риси духового Поділля” на урочистому засіданні ВУАН з приводу святкування 900-річчя м. Кам’янець-Подільського¹³. Був серед членів редколегії заснованого 4 вересня 1969 р. Товариства Подолян у Нью-Йорку¹⁴.

У січні 1970 р. за дорученням зборів представників Свято-Михайлівської парафії УАПЦ (соборноправної) в Нью Йорку, як її настоятель, І.Губаржевський разом із головою її Парафіальної Ради Зиновієм Туркало підписали лист протесту до штаб-квартири ЮНЕСКО в Парижі щодо святкування 100-ліття з дня народження В. Леніна “з тієї простої причини, що терорист гуманістом бути не може”.

І.Губаржевський “був не тільки пастирем, але й добрим педагогом”. *“Людина блискучих знань з мовознавства, літератури, історії, археології, діалектології та філософії”*, за словами його зятя М.Вірного (Француженка), *“він став моїм моральним і релігійним опікуном... Він повчав (мене), що те, що ми даємо людям, є мірилом, по якому будуть нас оцінювати, а не кількість дипломів, звань, грамот чи орденів. В одному листі він писав мені з відрядження в Мюнхені, серед іншого, і про свій морально-етичний код: “Я надиханий повністю і завжди бажанням не бути колодою, а до кінця життя шукати себе”*¹⁵.

Помер І. Губаржевський 5 листопада 1970 р. в Брукліні. Похований у містечку Лінден, штат Нью-Джерсі, США.

Наш земляк був талановитим поетом, прозаїком і публіцистом. Його виступи, художні твори, статті стосуються актуальних питань філософії історії України, релігії, суспільно-політичної проблематики, мають національно-патріотичну спрямованість.

Окремі з них видані як додатки до журналу “Наша Батьківщина”¹⁶, а більшість опубліковані в українських еміграційних часописах “Братський листок”, “Наша пошта”, “Час”, “Похід”, “Хрест і тризуб”, “Православний українець”, “Українські Вісті”, “Пастирський листок”, “Молодь України”, “Український православний лекторій”, “Наша Батьківщина”, або залишилися в рукописі. Іноді автор підписувався псевдонімами: І.Снігур, І.Тиверець та ін.

У творчій спадщині протопресвітера можна виділити такі тематичні групи як спогади і листування, промови, художні твори, суспільно-політичні і релігійно-моральні статті, церковні проповіді.

Спогади І.Губаржевського представлені в нарисах “З минулого в сучасне” (1948 р.), “Автобіографія” (1951 р.), “Різдво у Києві” (1955 р.), “Про моє священство”, “Про моє священство – 2”, “Хрест (Нотатки з минулого)”.

Важливу частину творчого спадку протопресвітера становлять його листи: “Життєві роздуми (Взято з особистого листування о. Прот. Професора Ігоря

Володимировича Губаржевського)”, “Пастирський лист в день Світлого Христового Воскресіння до всіх Боголюбивих Вірних Української Православної Соборноправної Церкви у Великобританії суцїх” (1952 р.), “Шлях до християнства. Пастирський лист адміністратора Української православної церкви на Великобританію в день свята святих первоверховних апостолів Петра і Павла”, лист до М.Француженка від 4 серпня 1949 р., “Дорогий Отче, Андрію!!!”, листування з Н.Д.Полонською-Василенко у 1963–1967 рр.

Наводимо важливі для розуміння поглядів І.Губаржевського уривки з його листувань, умовно названі “Життєві роздуми”:

“...моральне зло можна вилікувати не карами, а пробудженням душ і наверненням їх до Бога. При всіх досягненнях цивілізації людина не почуває себе щасливою а навіть, навпаки – досягнення цивілізації яскраво виявили порожнечу людського життя, спричинили хаос у людських думках, викликали тривогу серця, ускладнили й погіршили взаємини між людьми і народами”.

* * *

“Взагалі я думаю, що головним завданням людини в житті є віднайти саму себе і тим визначити своє життєве призначення, а після цього віддати себе всю на службу цьому призначенню цілеспрямовано і повністю.

Тому я завжди і молюся так: “Господи, дай мені віру у справжню Тобою життя мого, надію на її осягнення і непереможну любов до створеного Тобою світу! Допоможи, Господи, розумові моему іти шляхом служіння добру і підіймай його кожного разу, коли він на цьому шляху падає! Дай серцеві моему животворчий жар вогню Твого, щоб могло воно зігрівати душі тих, кому на цьому світі жити холодно! Дай волі моїй силу відвойовувати від зла людей, що в тенетах його заплутались і стали його рабами. Амінь”.

“Любов до Божого світу і є, на мою думку, справжнім джерелом сенсу і радості життя. Тільки це не любов до “фіктивної” суті світу, якою зробили безбожники – матеріялісти МАТЕРІЮ а до “справжньої” його суті – його ДУХОВОГО ЦЕНТРУ – БОГА, що є Альфою світу і його Омегою. Яка наша роля у відношення до Бога і створеного Ним світу; активна чи пасивна? Безумовно, активна, і то більше активна, ніж можна собі уявити бо Бог вклав у кожного з нас частку ДУХА СВОГО, щоб вона була тією розчиною, яка дає можливість рости СПРАВЖНЬОМУ ХЛІБОВІ ЖИТТЯ...”

Про цей свій високий обов’язок щодо себе, світу і Бога не забувай і створюй у своєму духовому організмі таку температуру, при якій розчина найкраще підняла б тісто”.

* * *

“Сателіт є велике досягнення учених тих народів, що населяють СРСР, але не досягнення самого СРСР. СРСР прислужився до реалізації цього винаходу лише остільки, оскільки являє собою величезну машину тоталітарного режиму, який може, абсолютно не зважаючи на потреби народу, витиснути з нього останні соки, щоб здійснити такі коштовні наміри, як виготовлення сателіта. Але головне, на мою думку, не це. Адже ж і фараони єгипетські

побудували піраміди, які і на сьогодні є чудом техніки, не кажучи вже про ті часи. Адже ж і “непереможний” Рим мав в своїх руках таку технічну перевагу над іншими народами Європи, що і не думав про свій кінець... Але кінець настав, і настав від “варварів”! Грунт сили – духовна сила народу, і коли техніка, яка б висока вона не була, є в руках антинародної верхівки, то народ все одно буде страшніший для цієї верхівки, ніж техніка, що є в її руках – для народу. Бо здобутки техніки верхівка УКРАЛА у народу, це його здобутки, а не верхівки. І в неодмінній сутічці народу з поневолюючою його верхівкою – «крадене доведеться віддати”.

“Моя філософська концепція – це концепція радості. Життя треба сприймати прямо, безпосередньо, радісно. Кожною радістю треба дорожити як даром Божим. Але коли ми визначаємо в житті головне і другорядне, то і не беремо радість як самоціль життя, а як його окрасу (так само, як і страждання теж є окраса життя, його, так би мовити, очищувальний фільтр). Тому і радість, в світлі головного в житті може бути повною радістю лише тоді, коли вона чиста. Бо ніщо брудне не є повноцінне і ніщо брудне не є вільне. В бруді завжди заховане поневолення гріхові, бо гріх є найбільший поневолювач людської душі”.

* * *

“Ми дуже хотіли б бачити вас завжди щасливими, і для цього поки що є всі підстави. Життя має багато більше буденщини, ніж свят, і ця буденщина має свою цінність, бо в ній саме ростуть життєві свята, подібно, як у ґрунті ростуть квіти. І ця буденщина є буденщиною лише при поверховому погляді на неї, а в ній же розростається саме те в житті, що є його основою – коріння квітів. Тому саме слово буденщина треба взяти в лапки, бо буденщиною вона є лише для того, хто не вміє бачити краси життя саме в його життєвих труднощах”.

* * *

“Розум і у рослини є. Якби не було його – не поверталася б вона до сонця. Розум є і у жаби, у комара, крокодила. Справжня гідність людини не розум, А СОВІСЬТЬ. Совість робить людину вищим створінням.

Совісна людина краща і вища від розумної. Розумний може бути і шкідливим і злим. Розум без совісті – небезпечний. Ближні можуть від нього жорстоко страждати. Розум гордий. Він каже; я краший і вищий від усіх. Розум цурається рівності і справедливості. А совість прагне їх, до них кличе. Совісна людина тягнеться до добра, любові, святости. Вона жаліє людей, страждає разом із ними. Вона хоче бути всім братом, утішителем, добрим супутником. Совість і є Бог. Поклонятися Богу означає бути совісним. Розумна людина може не мати Бога, совісна ж носить його в собі. Розвиток совісті є найважливіше найнеобхідніше для людини завдання. Лише укріпленням совісті і буде здійснена справжня рівність, загальне Царство Боже на землі”...

* * *

“Альтруїстичний егоїзм – це і є основа християнського світогляду, бо цією основою є не жертва своєю особистістю ради інших, а відшукання себе, сенсу

свого життя, його радості в любові до інших, як до своєї сім'ї, починаючи від вужчої своєї родини (жінки, дітей) і кінчаючи членами ширшої своєї ж таки родини і українцями, церковною громадою – людством)...

Поезії І. Губаржевського присвячені релігійній і патріотичній тематиці: “Моє село” (1941 р.), “Українське слово” (1941 р.), “Стяг” (1944 р.), “Ще не згасло наше сонце” (1949 р.), “Моя країна зветься – Україна” (1950 р.), “Упокой, Господи”, “Я мовчу – душа говорить” (1955 р.), “Сонце вам простягало проміння”, “Чуєм голос твій”, “Коли упали покоси в роси”, “Спомин (М.А.Пшепорській)”.

В оповіданні “На нашій – не своїй землі” (червень 1944 р.) в художніх образах змальовано епізод голодомору 1932–1933 рр., загибель української селянської родини. Оповідання “На камені стоїть чоловік” (1947 р.) показує мученицьку смерть за віру християнського священика в радянському концтаборі. Загибель повстанця Юрка показано в однойменному оповіданні, написаному в 1946 р. Оповідання “Трицько-Вуркаган” (1950 р.) описує духовне переродження українського хлопця-злочинця під впливом ув'язнених православних священників в таборі поблизу Архангельська. Ескіз “Мряка і сонце” торкається осмислення питань духовності. Еміграцію з України – втечу від більшовиків української хліборобської родини – яскраво змальовано в оповіданні “Свята земля”.

Релігійно-моральна тематика піднімається автором у статтях “Пречиста мати Божа” (1947 р.), “Дорогі брати і сестри, українці і українки! [“Над вертепом встає зоря народженого Христа...”]” (1948 р.), “Христос воскрес!” (1954 р.), “Слова віруючого” (1954 р.), “Фортеці християнства” (1955 р.), “... І не будь невірний, а будь вірний” (1954 р.), “На порозі нового року” (1957 р.), “Українська православна церква і Українська національна рада” (1957 р.), “Догмат Святої Трійці” (1957 р.), “Про поєднання українських православних церков” (1957 р.), “Чи народився Христос” (1957 р.), “Форма і зміст” (1957 р.), “Канонічна українська православна церква в Європі” (1957 р.), “З приводу советської антирелігійної пропаганди” (1957 р.), “На Воздвиження Чесного Хреста” (1958 р.), в якому подано спогади І.Губаржевського про Калинівське чудо 1923 р., “Воскресіння Христове у зміненій людині” (1960 р.), “Іспит совісті” (1960 р.), “З початку Бог створив небо і землю...” (1962 р.), “Мит вічності на екрані душі” (1963 р.), “In medias res” (“До суті справи”) (1963 р.), “Церква і правда” (1964 р.), “Великий православний український богослов. Матеріали до канонізації” (1966 р.), в якій розповідається про проповіді В.Липківського, “Ідеологія УАПЦ. Християнство-православ'я” (1966 р.), “Христос – спаситель усіх людей і світу” (1966 р.), “Святиня” (1967 р.), “Воскресіння Христове” (1967 р.), “Основи українського православ'я” (1968 р.), [Українська мова в українській церкві] (1969 р.), “Зоря Народженого Христа” (1969 р.), “Кров Нового Заповіту”, “Про молоде вино й старі бурдюги”, “Чому в церкві розєднання?”, “Аксіос”, “У боротьбі за правду”, “Рух Українського Православ'я”, “Слово – наша зброя”, “Значення церкви в житті на еміграції”, “Знову про те саме”, “Засмічення

церковного повітря або церква чи правда”, “Смерть і воскресіння”, “Коли я молюся Богу...”, “Про правду і неправду”, “Во ім’я Отця і Сина і Святого Духа!”, “Як відкрити серце для Господа”, “Вступ до УАПЦ”, “Дух українського православ’я”, “Гнів Божий на безбожників”, “Усе на світі вкрите тасмницею”, “Історичний шлях УАПЦ до випробування і очищення”, “Сила воскресіння Христової правди”.

Суспільно-політичну публіцистику становлять наступні праці І.Губаржевського: “Від Остапа до Віри (До 22 річниці смерті Віри Бабенко)” (1943 р.), “Пам’ятка на дорогу” (1947 р.), “Насильна депортація хворих українських вояків” (1948 р.), “Християнство у суспільстві (Християнська партія чи християнський світогляд нації?)” (1958 р.), “До 25-річчя голодуна Україні” (1958 р.), “До духовенства й вірних української православної церкви у Великобританії. Некролог в 40 день І.Багряного” (1963 р.), “За заслуною звітів і подяк” (1963 р.), “Що таке демократія?” (1965 р.), “Україна майбутнього” (1966 р.), “Серйозна й небезпечна хвороба” (1966 р.), “Про брак національної гідности” (1967 р.), “Національні риси духовности Поділля” (1967 р.), “Духові шари суспільства” (1967 р.), “У справі перепису 1970 року”, “Американсько-Російська Митрополія в тенетах московської псевдо церковної політики” (1970 р.), “Голос вільної міжнаціональної організації чи щось інше?” (1970 р.), “Наука і дійсність”, “Наука і Техніка”, “Партійність і національність”, “В обіймах страху”, “Краса України – Поділля”, “Особа і маса”, “У чому ж, нарешті, суть ідеологічної боротьби?”, “...вийти ідеологічно понад емігрантські горизонти...”, “[Еміграційна політика і реальність / Соборна перспектива]”, “Як змінитися?”, “Бійтеся тих, що душу вбивають...”, “Українська жінка в суспільстві”, “Шлях Володимира Великого”, “Що є Свобода?”, “Дорогі Друзі!”, “Більші українські партії на еміграції”.

Аналогічні за своїм суспільно-політичним змістом або релігійним аспектом і промови І.Губаржевського: “Слово в неділю православ’я (Іван Мазепа і Тарас Шевченко)” (1952 р.), “Дорогі мої, Браття і Сестри! (Час іде дуже швидко...)” (1958 р.), “Дорогі Браття і Сестри!” (1959 р.), промова на шлюбі 9 вересня 1962 р. “Любі мої духовні діти, Іване й Софіє!”, [Про діяльність Академії Наук УРСР] (Промова в одному з еміграційних російських закладів (після 1965 р.)), “Смерть і життя” (3 травня 1970 р.), “Ідеологія і дійсність”, “Слово під час панахиди за спокій душі Тараса Шевченка”, “Дорогі мої, Браття і Сестри!” та ін. Загалом, найбільше в І.Губаржевського саме релігійних промов: “Ваше Високопреосвященство, Високопреосвященніший Владико, Всечесні Отці, дорогі Брати і Сестри!”, “Неділя про блудного сина (Лука 15: 11-32)”, “Проповідь в неділю 12-ту по П’ятдесятниці (Мф. 19: 16-26)”, “Во ім’я Отця і Сина і Святого Духа!”, “Проповідь у неділю всіх святих”, “Неділя 18-та по Зел. Святгах і Неділя по Воздвиженню”, “Во ім’я Отця і Сина і Святого Духа! (“Дорогі Браття і Сестри! Наша Свята Українська Автокефальна Православна Церква має свою довгу і славетну історію...”)”, “Неділя 22-га. Гол. 5. Ап. Гал. 6: 11-18; Єв. Луки 16: 19-31.)”, “Дорогі браття і сестри! (“Коли один

литовець у розмові з росіянином негативно висловився про становище Литви в складі Російської імперії...”), “Дорогі Браття й Сестри! (“Не раз я думаю про чергове чудо медицини...”)”, “Во ім’я Отця і Сина і Святого Духа! (“Дивно Господь створив людину з її подвійною природою...”)”, **Дорогі Браття і Сестри!** (“Хто є найбільший, найголовніший, найцінніший працівник на землі?”), “Різдвяне привітання”, “Великдень – Христос Воскрес”, “Дорогі Браття та сестри! (“Уявіть собі що ви діждалися важливого й радісного часу...”)”, “Неділя 18-та по П’ятдесятниці”, “Слово на Третю неділю по П’ятдесятниці”, “Неділя 24-та, гол.7; Луки 8: 41-56”, “Бо багато покликаних, – та вибраних мало”, “Проповідь у Неділю Всіх Святих”, “Слово в Неділю 3-тю по П’ятдесятниці”, “Ваше Високопреосвященство, Високопреосвященніший Владико, Всечесні Отці, дорогі Брати і Сестри!”, “Дорогі мої браття і сестри! (“Як часто ми не шануємо того, що маємо...”)”, “Дорогі Браття і Сестри! (“Земля колись була огненным шаром...”)”, “Неділя по П’ятдесятниці 10-та”, “Дорогі Браття і Сестри! (“Цього року, саме в ці дні, минає тридцять три роки...”)”, “Проповідь в Неділю 18-ту по П’ятдесятниці”, “Проповідь в неділю про Блудного Сина”, “Проповідь на Єв. Марка гл. 10: 32-45”, “Слово в день пам’яті мучеників Маккавеїв, учителя їх Єлєзара і матері їх Соломонії”, “Слово в Неділю про блудного сина”, “На 9-е серпня 1953 р. – неділя”, “Проповідь у неділю 36 / м’ясопусну” (1955 р.), “Проповідь на Євангеліє в неділю 27-му 7.11.58”, “Слово в неділю хрестопоклонну” (5 квітня 1959 р.), “Проповідь на 20-те серпня 1961 р.”, “Проповідь на Євангелію від Матвія гл.25 ст.ст. 21-26” (24 вересня 1961 р.), “Вересень, 1961 р.: Неділя 14 по Вс. Святих”, “Проповідь на Єв. Від Луки гл.6, ст.ст. 31-36” (8-го жовтня 1961 р.), “Проповідь на 15 жовтня 1961 р.”, “Проповідь на Неділю 12 (по П’ятдесятниці) 5-го вересня 1965 р.”, “Слово в Неділю прощення – 20 лютого 1966 р. – м.Нью-Йорк”, “Проповідь перед панахидою за спочилих в неділю св. ап. Хоми” (17 квітня 1966 р.), “Проповідь 26 червня 1966 р. (**Світу злі лежить...**)”, “Проповідь 10 липня 1966 р., м.Нью-Йорк”, “Проповідь на 18-те вересня 1966 р.”, “Слово про св.Григорія Богослова” (12 лютого 1967 р.), “Проповідь 5-го березня 1967 р.”, “На Тройцю” (18.VI.1967 р.), “Слово в день Святого Архистратига Михайла” (1967 р.), “Різдвяне привітання!”, “Дорогі мої Отці, Браття й Сестри! Христос Воскрес! (“Сьогодні, як співається у великодньому каноні, ми святкуємо “смерти знищення, пекла зруйнувати, іншого вічного життя початок”)), “Проповідь у 2-гу Неділю по П’ятдесятниці (2-го липня 1967 р.)”, “Дорогі мої Браття й Сестри! (“Господь наш Ісус Христос...”)”, “Слово в неділю про самарянку (10.4: 3-48)”, “Проповідь на Євангелію від Матвія, розд. VIII, ст.ст. 5-13. Неділя 4-та по П’ятдесятниці – 16: VII. 1967)”, “Проповідь 10-го березня 1968 р. (м.Нью-Йорк)”, “Радуйся, Благodatна, Господь з Тобою” (7 квітня 1968 р.), “Проповідь на 9-ту Неділю по п’ятдесятниці”, “Дорогі мої, Браття і Сестри! (“Кожна нація має свої святощі...”)” та ін.

Наукові мовознавчі та літературознавчі праці І.Губаржевського представлені такими нарисами: “Тарас Шевченко” (1956 р.), “Світоглядний контур

Івана Багряного крізь призму його роману “Маруся Богуславна” (1964 р.), “Українська загально технічна термінологія в УРСР і боротьба навколо неї” (1965 р.), “В справі усталення українського перекладу назви “United States of America, USA” (1967 р.), “Про українську мову наших радіопересилань” (1968 р.), “Літературно-мовна секція Української вільної академії наук”, “Люди-мила Старицька-Черняхівська – борець за молоду Україну. (До дня народження письменниці – 29 серпня 1868 року)”.

У листопаді 2010 р. частину особового архіву І.Губаржевського було передано його донькою Ярославою Французенко, громадянкою США директорові Державного архіву Вінницької області докторові історичних наук Юрію Легуну з метою створення окремого особового фонду її батька.

Важливість релігійних питань, що піднімав у своїх працях І.Губаржевський, показує його нарис “Воскресіння Христове у зміненій людині” (1960 р.). У ньому автор дійшов висновку, що “свобода велика справа... Але свобода не здатна бути самоціллю і не повинна такою бути. Свобода як самоціль може сама себе знищити, може привести до краху цивілізації... Чому і свобода не здатна змінити світ? Тому, що ми не з того кінця починаємо. Ленін, Сталін теж хотіли змінити світ, як хоче цього досягти і їхній наступник. Але нічого не виходить путнього. Замість кращого – гірше. Замість раю – пекло. Теж не з того кінця починають. Зміну світу треба починати з себе, а потім поширювати її від себе. Треба оживити душу, треба воскресити в ній чесність, чистоту, некорисливість і любов, абсолютні критерії, які роблять людину гідною свого високого імені. Треба спільними силами вводити їх у життєву практику. Тоді не можливим буде повторення пілатівського ставлення “вільного” світу до хрущовської розправи в Угорщині, тоді не можливою буде байдужість до нелюдських страждань поневолених людей і народів в СРСР. Тоді неможливим буде і той загальний “стиль” життя, який ми спостерігаємо на Сході і Заході. Неможливим буде пережиток рабовласницького ставлення до чорних, жовтих і червоних народів. Не можливою буде ані диктатура політична, ані диктатура економічна. Бо в основі основ лежить спрямування душі людини, тієї людини, яка тримає в своїх руках і ліки й отруту, яка скеровує застосування досягнень науки і техніки в добрий чи злий бік...

Про це найясніше, найпереконливіше говориться у вченні Христа. Але це не тільки вчення. Христос Своє вчення показав у дії, Він прийшов на землю як людина, щоб почати здійснювати своє вчення з Себе. Не можна відірвати вчення Христа від Його земного життя, бо Його земне життя й є основою Його вчення, а Його воскресіння є реальним доказом перемоги абсолютної і вічної Правди над тимчасовістю матеріялістичних “правд”, як комуністичних, так і капіталістичних, що тепер виявилися в большевизмі об’єднаною комуністично-капіталістичною неправдою...”.

Ідеал політичної єдності народу пронизує статтю “Що таке демократія?” (1965 р.). Автор в ній пише: “Якщо демократія – влада НАРОДУ, то це означає в нашому випадку ВЛАДУ ВСЬОГО УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ, підпорядку-

вання цій владі, тобто визнання загальнонаціональної дисципліни, неможливої без свідомого підпорядкування всенаціональній владі, вільно обраній своїм народом, народом, сини й дочка якого, його політичні партії, виростуть до такого рівня ДЕМОКРАТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ, що навчатися шанувати право свободи один одного, прислухатися до неоднорідних думок, відрізнити вузькопартійне від загальнонаціонального і в ім'я цього загальнонаціонального спільно боротися. У цьому суть і сила ДЕМОКРАТІЇ”.

Подібну проблематику піднімає нарис “Партійність і національність”, в якому І.Губаржевський обґрунтовано твердив, що “надмірна кількість політичних партій є неминуча ознака незавершеності політичної структури нації. Головне, щоб ці партії укладалися в проблему успішного, творчого співслужіння інтересам загальнонаціональним, вливаючи свої творчі сили у всеукраїнське море духовості нашого народу. Отже, головна перешкода в неефективності праці наших політичних партій (а така неефективність є незаперечним фактом) є навіть не в надмірній кількості їх і не в невизначеності їх програм, а в тому неприпустимо ворожому ставленні багатьох із них одна до одної, яке загачує рух їхніх річок в єдине українське море. В ім'я ніби своїх інтересів деякі з цих партій готові жертвувати нашим Державним Центром. Хіба остання сесія УНРади не є найяскравішим доказом цього? Яких зусиль треба було вжити, щоб Українська Національна Рада перетворилася в купу руїн не від бомби з-зовні, а від вибуху з-середини?!”

Особливу увагу викликає нарис “Україна майбутнього” (1966 р.), де І.Губаржевський подав своє комплексне розуміння модерного ідеалу вітчизни: “Політичний устрій повинен бути демократичний, але з забезпеченою широкими уповноваженнями тривалістю влади голови держави. Членів парламенту повинен обирати увесь народ рівним, прямим і таємним голосуванням незалежно від майнового, цензу виборців і обраних. Так само обирається Голова Держави і його заступник, яких парламент до вичерпання їх каденції не може усунути. Якщо Голова Держави не є одночасно й прем'єр-міністром, то він призначає прем'єр-міністра, а останній добирає склад кабінету міністрів, представляючи його на затвердження Голові Держави. Якщо в державі є якісь політичні заворушення Голова Держави має право оголосити особливий стан і сконцентрувати всю владу виключно у своїх руках без обмеження її тими чи іншими політичними чинниками чи органами влади.

Основну скалю платні службовців і робітників на представлення економічної комісії при міністрі праці і з участю заінтересованих міністерств ухвалює парламент і затверджує Голова держави, після чого вона стає законом, що може бути змінений лише таким самим порядком, з урахуванням інтересів робітників, підприємців і держави.

Ціни ринку, а також закупівельні ціни в індустрії і сільському господарстві регулюються державою.

При існуванні перелічених вище умов підприємства можуть бути в державних, кооперативних чи в приватних руках або в руках комбінованих із цих

трьох елементів систем: державно-кооперативної, приватно-кооперативної чи державно-приватної.

Сільське господарство теж може будуватися на основі систем, визначених вище для індустріальних підприємств, але не може мати менше, ніж 10 гектарів в одних руках.

Залізниці та інші роди транспорту та шляхів сполучення повинні належати державі.

Медичні заклади і медична обслуга повинні контролюватися державою і оплата їх повинна провадитися за нормами, визначеними державою, а для старих і бідних ця обслуга і медикаменти повинні бути безплатні.

Усі державні видатки повинні покриватися державними податками, встановленими за прогресивною шкалою, на підставі майнового стану оподаткованого.

Держава має постійне регулярне військо, яке рекрутується щорічними призовами.

Опіка над матеріально незабезпеченими повинна бути настільки ефективна, щоб забезпечити нормальне скромне життя непрацездатним і хворим, але повинна бути побудована так, щоб не сприяти неробству для тих, що можуть і повинні, але не хочуть працювати.

В Україні майбутнього буде свобода совісти, переконань, слова, дій, але громадянин Української Держави не може ставити її вище свободи суспільства, яка виявляється у вільному духовому й матеріальному розвитку громадського життя та в піднесенні його рівня. Отже, одиниця не може використовувати свою “свободу” на шкоду державі, її розвитку і зміцненню, громадському спокою, громадській праці, збереженню матеріальних цінностей, зокрема цінностей історично-наукових чи мистецьких тощо. Ці глибоко-негативні вияви потворного розуміння свободи і спекулятивного використання її повинні каратися відповідними законами Держави.

Для виховання й збереження в Україні високого й дійового поняття свободи, держава повинна спиратися на чотири виховні чинники: церкву, школу, громадську думку і суд.

Свобода совісти означає і свободу релігійних переконань (як і безрелігійних переконань) . . . Але держава повинна спиратися у своїй діяльності на Церкву, що покриває кількістю своїх членів (порівняно з кількістю членів інших релігійних організацій, що існують в Україні) не менше як 60 відсотків своїх вірних. Якщо ж цей відсоток буде менший, то рівні з нею права набуває церква, що має більшу кількість вірних порівняно з іншими релігійними деномінаціями. Церква, на яку спиратиметься держава буде, – річ ясна, – національно-державною Церквою, що в питаннях ідеологічно-виховних діє в контакті із державною владою, зміцнюючи разом із нею історично-національну українську ідеологію і виховуючи в ній наступні покоління. Немає сумніву, що в Україні це буде православна Церква. Її контакт з державною владою не означає підлеглости державній владі, як не означає й підлеглости будь-якій церковній

владі поза межами України. Вона є автокефальна і на чолі її стоїть ієрарх в сані найвищому в православній Церкві, а саме в сані патріярха, який є узв'язку з іншими православними патріярхами Єдиної Святої Вселенської Православної Церкви. Інші церкви чи релігійні організації можуть мати в Україні своїх керівників у будь-яких рангах, – свобода релігії в Україні не може їх у цьому обмежувати. Викладання релігії в школах має місце в залежності від релігійної приналежності учнів, без будь-яких обмежень чи привілеїв і відпо-відно до волі батьків, доки учні неповнолітні.

Мова школи у всіх їх ступенях (початкова, середня, вища) українська. Школа у всіх згаданих ступенях повинна не тільки вчити, а й виховувати. Поведінка й моральний стан учня й студента повинні відігравати одну з першорядних ролей в його вирішальних оцінках. З погляду ефективності й системи навчання українська школа повинна стояти на рівні передових шкіл світу, даючи своєму контингентові найширші і найсолідніші знання. В центрі середньої освіти повинна стояти гімназія, що давала б добру основу загальної освіти так з точних, як і з гуманітарних наук, без переваги однієї групи над другою. Вузька спеціалізація може вводитися іще в середній школі в міру доцільности, але без надщерблення загальноосвітнього рівня гімназії. Можуть бути і фахові школи, але не як основний тип шкіл середньої освіти.

Громадська думка є дуже важливим чинником у вихованні психології народу протягом усієї історії громадсько-національного розвитку України. Цього свого значення вона не повинна втрачати й на майбутнє. Вона ж бо є тією “атмосферою”, в якій розвивається й живе людина як член громади; від активності та авторитетности громадської думки залежить міць духового організму людини, виробленість її звичаїв, світогляду, філософії в громадському житті.

Величезний вплив мала на формування української нації також і школа. Починаючи з часів старокиївської України і кінчаючи часами Києво-Могилянської академії тягнеться золота нитка розвитку української освіти, що дивувала своїм рівнем таких освічених греків як Павло Алепський. Московська казенна освіта, накинута Україні замість своєї, рідної, не знищила останньої остаточно, хоч і дуже знизила загальний рівень.

В Україні майбутнього школа, побудована на своєму, органічному, духовому ґрунті має розквітнути з небувалою силою. Цим ґрунтом є висока українська мораль, за допомогою якої наша школа братиме активну участь у будіванні культури не тільки матеріальної, а й духової, зміцнюючи нею українську особистість, родину, громаду, державу і борючись таким чином проти творення молодих духових калік, кудлатих звіроподібних підлітків, навмисне нечесаних, навмисне найнеохайніше одягнених, з навмисне з розгойданою ходюю, з похабними манерами, з презирством до старших, з неповагою до самої своєї держави і її провідників, боротися проти творення того гнилого болога, в якому з нечуваною швидкістю множаться мікроби розкладу національної гідности, розкладу своєї держави і молодих людських душ.

Досвід нашої сучасності є для нас кричущою пересторогою, щоб Україна майбутнього відродила школу, яка б не тільки вчила, а й виховувала морально стійке патріотичне молоде покоління, а не ту покруч, що її маємо нещастя перед собою бачити. Виховання морально здорового покоління – запорука сили й довговічності нашої держави й нації.

В Україні майбутнього повинно панувати правильне розуміння свободи. З правильного розуміння свободи у людини, як у вищій – тілесно-духовій – істоти неодмінно виникає поряд з розумінням права розуміння обов'язку. Ідеал свободи є життя людини без насильства над нею. Отже виконання обов'язку в наслідок насильства над людиною позбавляє її свободи. Людина повинна розуміти суть виконуваних нею обов'язків і погоджуватися з цим. Виконання обов'язків людиною в наслідок свідомости того, що вона робить, не позбавляє людину свободи, а навпаки зміцнює її персональну свободу і можливості розвитку того суспільства, в якому вона живе, приносячи йому користь. Свобода не є самоціль, але велике досягнення, яке треба поважати. Але чи можна поважати свободу тієї матері, яка в ім'я своєї свободи відмовляється зв'язувати себе годуванням дітей? Або свободу такого батька, який в ім'я своєї свободи не хоче працювати на утримання своєї родини?

Тепер на цьому тлі досить модним є питання: “Людина для держави, чи держава для людини?”. Людина, як суспільна істота, створила державу як форму суспільного устрою для зручності розвитку організованого життя, – і це є одним з велетенських здобутків людської культури. Отже, держава є знаряддя людини, створене нею для забезпечення упорядкованости свого суспільного життя.

Останнім часом чуємо заяви, подібної до виступу одного з англійських провідників тредюніоністів, який сказав у відповідь на закид, що його діяльність суперечить життєвим інтересам держави: “Я не зважаю на державу, – сказав він, – а на свої персональні інтереси...”

Майбутня українська держава буде безумовно демократична не на словах, а на ділі – її провід буде обиратися народом, а не виникати в наслідок узурпації влади. Не має великого значення, як та держава буде називатися – важливо, щоб це була українська самостійна держава. Не має великого значення, який буде титул Голови нашої Держави: президент, гетьман чи якимось інакше. Важливо, щоб цей голова держави був обраний народом і міг бути скинений народом.

Кожна доба стоїть перед вирішенням проблеми “батьків і дітей”. Якщо ця проблема стояла в ХІХ столітті так би мовити у філософсько-психологічному пляні, то тепер стоїть вона і в пляні суспільно-життєвому, і стоїть дуже гостро. В аспекті цієї проблеми в Сполучених Штатах Америки (а тепер і майже в половині Західної Європи) розуміння свободи “дітей” є не тільки хибним, а й шкідливим, бо тут “батьки” щодо “дітей” не мають ніяких прав, а навіть караються законом за намагання боротися з сваволею дітей і підлітків на вулиці, в громадських місцях і навіть у своїй родині.

Правильне розуміння свободи у взаєминах між “дітьми” й “батьками” було в Україні з найдавніших часів. На Сході його руйнують большевики, на Заході – декадентська демократія, що зійшла з рейок шанування суспільної моралі. Сучасна молодь заражена пістряком аморальності, що руйнує її життєтворчу силу. Тому ми, носячи в своєму серці й розумі Україну майбутнього, повинні добре підготуватися до боротьби проти цього вкрай спотвореного розуміння “свободи” юного покоління, яке перетворює це покоління з прекрасної квітки суспільства в колючий будяк.

Смертельною загрозою для світового суспільства є разюче відставання його духової культури від матеріально-технічних досягнень. Між першою і другими поглиблюється прірва, яка загрожує людству падінням у неї. Вищі навчальні заклади продукують “мислячі машини”, що мислять в заданому їм напрямку і в рамках їх фаху, а поза цими рамками опиняються в дикому полі розгулу просто таки тваринних інстинктів. Інстинкти ці, не ошляхетнювані ні церквою, ні школою, ні громадською думкою в своєму розгулі виростають до розмірів суспільного терору, який узурпує “свободу” лише для себе, нещадно обмежуючи її для інших.

Бог послав світові велике випробування, у якому, віримо, перетопляться старі держави і виростуть нові, а серед них і Україна майбутнього. Вже тепер, з цієї хвилини, повинні ми виготовляти цеглини для її будови, міцної і морально чистої будови нашої державності. Усі наші сили: церква, партія, громадські й наукові організації – уся інтелектуальна потуга нашої нації – повинні думати над цим, дискутувати ці питання, скерувавши вістря їх в перспективу майбутнього, а не тупцювати в болоті еміграційних сварок та інтриг сучасного та не роз’ятрювати ран минулого”.

Не оминув своєю увагою І.Губаржевський і таку трагедію українського народу, як голодомор 1932–1933 рр. Так, у проповіді протопресвітера – “Дорогі мої Браття і Сестри! [Час іде дуже швидко...]” (1958 р.), яку присвячено 25 роковинам голодомору 1933 р., він навів спогади письменниці Д.Гуменної про ці події. В цій промові І.Губаржевський зробив наступний висновок: “І дивлячись у вічі сучасному, ми бачимо, що воно невеселе, а майбутнє може бути або прекрасним, або жахливим – це залежить від того, зрозуміє Західній Світ і українська еміграція як теперішня його частина – що не може, І НЕ БУДЕ, існувати два світи: Східній – большевицький і Західній – демократичний, а що може, І БУДЕ, існувати лише ОДИН світ, або большевицький, або демократичний, і що це добре розуміють большевики і насправді ні про яке співіснування двох світів вони не думають, а використовують певну ситуацію за їхніми словами, як “передешку”.

Це залежить, далі, від того, зрозуміє Західній Світ, чи не зрозуміє, що він має можливість застосувати в боротьбі проти більшовицької ідеології практичне запровадження в життя (абсолютно, в усій його ділянці) ідеологічної бази християнства, християнських засад у всій їхній прямоті й одвертості. А це означає перегляд під кутом зору вчення Христа всієї політично-громадської

системи (чи всіх політично-громадських систем) Заходу, їх взаємин із колишніми й теперішніми колоніями, облишення імперіялістичної політики, перегляд міжкласових взаємин, ліквідацію залишків національної нерівності тощо.

Усі ми, що живемо на Заході, повинні зрозуміти, що час ізолюваного існування окремих держав навіки минув: радіоактивним літакам тісно літати над окремими державами, атомовим кораблям тісно в окремих морях, економістам тяжко обмежити себе лише можливостями своєї держави, політикам неможливо вирішувати державні проблеми ізолювано від світових політичних проблем, робітникам на ідеологічному фронті немає змоги поставити бар'єри людській думці, яка блискавично поширюється в пресі, по радіо і іншими способами...

Ми, українська еміграція, не сміємо вшановувати пам'ять 7.000.000 українців і українців, задушених в 1933 році ворогом лише відправами по них панахид і загальним плачем. Не буде це для них достатньою шанобою. Ми повинні вшанувати їх могутньою спільною дією на викладених вище засадах, і, якщо цього не зробимо, то всі наші панахиди і мокри від сліз хусточки не матимуть ніякого значення. Бог не почує наших, не підкріплених ділом, молитв, а світ не повірить нашим, зібраним у хусточки, слезам.

На пошану загинутих у 1933 році семи мільйонів, ми повинні пустити проти тих, що заморив їх голодом, удію всю силу практичного застосування в наших і світових визвольних змаганнях УКРАЇНСЬКОГО ХРИСТІЯНСЬКО-ДЕМОКРАТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ, як нашої ідеологічної бази”.

Загалом, творчий спадок І.В.Губаржевського є цінним і важливим джерелом з історії України першої половини ХХ ст., суспільно-політичних і релігійних поглядів української еміграції. Історична наука потребує введення його в науковий обіг. На часі – публікація творів І. Губаржевського – науковця і українського релігійного діяча.

Примітки:

1. Вірний, М. В 30-ті роковини смерті о. Ігоря Губаржевського / М. Вірний // Свобода. Український щоденник. – 2000. – № 48. – 1 грудня. – С. 15.

2. Активні дієприкметники на -чий в українській літературній мові // Мовознавство. – 1936. – № 9; Діалектологічні спостереження над мовою с. Паланки Тульчинського району Вінницької області // Там само. – 1938. – № 13-14; Про лексику творів Т. Г. Шевченка // Там само. – 1940. – № 15-16 та ін.

3. Російсько-український словник. – К., 1937. – 890 с.

4. Енциклопедія української діаспори. – Том 1. – Кн. 1. – Нью-Йорк; Чикаго, 2009. – С. 190.

5. Вожаківський, С. Про табір Гайденау зв'язку зі з'їздом гімназистів / С. Вожаківський // Свобода. Український щоденник. – 1979. – № 179. – 9 серпня. – С. 2.

6. Вірний, М. Дещо про життя, діяльність, творчість отця протопресвітера Ігоря Губаржевського (1905–1970) / М. Вірний (Француженко). – Сілвер Спрінг, 2000. – С. 18.

7. Свобода. Український щоденник. – 1963. – № 24. – 6 лютого. – С. 3.

8. Свобода. Український щоденник. – 1963. – № 137. – 23 липня. – С. 3.
9. Свобода. Український щоденник. – 1964. – № 149. – 12 серпня. – С. 4.
10. О. протопресвітер І.Губаржевський мав доповідь про загальнотехнічну термінологію // Свобода. Український щоденник. – 1965. – № 224. – 3 грудня. – С. 1.
11. Свобода. Український щоденник. – 1967. – № 99. – 1 червня. – С. 3.
12. Свобода. Український щоденник. – 1982. – № 88. – 13 травня. – С. 2.
13. Свобода. Український щоденник. – 1968. – № 220. – 27 листопада. – С. 3.
14. Легун, Ю. В. Товариство Подолян при Українській вільній академії наук у США (кінець 1960–початку 1970-х рр.) / Ю. В. Легун // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Історія. – Вінниця, 2008. – Випуск XIV. – С. 384-389. – С. 385-386.

15. Біляїв, В. “На неокраїнім крилі...” / В. Біляїв. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. – 348 с. – С. 48.

16. Світоглядний контур Івана Багряного крізь призму його роману “Маруся Богуславка” // Молода Україна. – Торонто, 1965. – Ч. 122; Основи українського православ'я [Текст] : відбитка з журналу “Православний українець” / Українська Автокефальна Православна Церква в США. – Чикаго ; Нью-Йорк : Православний українець, 1970. – 17 с. – (Український православний лекторій. Ч. 1); Заходи щодо поєднання українських православних юрисдикцій і наслідки їх [Текст] / Ігор Губаржевський. – Нью-Йорк : Наша батьківщина, 1968. – 61 с.

Резюме

Освещено научную и религиозную деятельность И.Губаржевского в Украине и в эмиграции, показано его творческое наследие как поэта, публициста, языковеда, деятеля украинской автокефальной церкви.

Ключевые слова: И.Губаржевский, языковедение, украинская автокефальная церковь, эмиграция.

Одержано 5 квітня 2012 року